ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ GIUSEPPE TESAURO της 11ης Δεκεμβρίου 1990 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο καλείται να ερμηνεύσει το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΟΚ και το άρθρο 14 της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1978, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την επισήμανση και την παρουσίαση των τροφίμων που προορίζονται για τον τελικό καταναλωτή καθώς επίσης και τη διαφήμισή τους [1].

Κατά τη δεύτερη αυτή διάταξη, τα κράτη μέλη οφείλουν να απαγορεύουν το εμπόριο τροφίμων στην επικράτειά τους αν οι ενδείξεις που προβλέπονται στα άρθρα 3 και 4, παράγραφος 2, της οδηγίας δεν γράφονται σε γλώσσα εύκολα καταληπτή από τους αγοραστές, εκτός αν η πληροφόρηση του αγοραστή εξασφαλίζεται με άλλο τρόπο.

Στο Βέλγιο, το άρθρο 10 του Βασιλικού Διατάγματος της 2ας Οκτωβρίου 1980 — σήμερα, άρθρο 11 του Βασιλικού Διατάγματος της 13ης Νοεμβρίου 1986 — σχετικά με την επισήμανση των προσυσκευασμένων τροφίμων, με το οποίο μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο το άρθρο 14 της οδηγίας, προβλέπει ότι οι ενδείξεις που προβλέπονται από το άρθρο 2 του Διατάγματος καθώς και ειδικές ρυθμίσεις πρέπει να αναγράφονται τουλάχιστον στη γλώσσα ή τις γλώσσες της περιοχής εντός της οποίας διατίθενται προς πώληση τα προϊόντα.

2. Θα αναφέρω με συντομία τα πραγματικά περιστατικά. Η εταιρία Peeters, καθής της κύριας δίκης, είναι εγκατεστημένη στη φλαμανδόφωνη ζώνη του Βελγίου, όπου διανέμει μεταλλικά νερά των οποίων οι ετικέττες είναι τυπωμένες μόνο στη γαλλική ή στη γερμανική γλώσσα.

Η ένωση Piageme και ορισμένες εταιρίες που εισάγουν και διανέμουν μεταλλικά νερά, θεωρώντας ότι η πρακτική αυτή αντέβαινε στη βελγική νομοθεσία περί επισημάνσεως, κλήτευσαν την εταιρία Peeters ενώπιον του rechtbank van koophandel te Leuven, ζητώντας να υποχρεωθεί η εν λόγω εταιρία, επί χρηματική ποινή, να παύσει τις πωλήσεις αυτές.

Η καθής υποστήριξε, αμυνόμενη, ότι η βελγική νομοθεσία της οποίας έγινε επίκληση αντέβαινε στο άρθρο 30 της Συνθήκης και το άρθρο 14 της οδηγίας 79/112, το δε επιληφθέν δικαστήριο αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία προκειμένου να υποβάλει σχετικό προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο.

3. Προτού εξετάσω την ουσία της υποθέσεως, θα ασχοληθώ με συντομία με το ζήτημα της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου να απαντήσει στο ερώτημα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο.

Οι αιτούσες της κύριας δίκης υποστηρίζουν, πράγματι, ότι ζήτημα της ενδεχόμενης μη συμφωνίας της βελγικής ρυθμίσεως με την επίδικη οδηγία μπορεί να τεθεί μόνον εφόσον αποδει-

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

1 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/024, σ. 33.

χθεί, ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, ότι η πληροφόρηση του αγοραστή εξασφαλίζεται αποτελεσματικά ακόμα και ελλείψει ενδείξεων διατυπωμένων στη γλώσσα της περιοχής εντός της οποίας τα προϊόντα διατίθενται προς πώληση.

Συνεπώς, εφόσον το αιτούν δικαστήριο δεν έλεγξε κατά πόσον πληρούται αυτή η προκαταρκτική προϋπόθεση, η απάντηση του Δικαστηρίου δεν είναι απαραίτητη για την επίλυση μιας υποθέσεως η οποία, στην παρούσα φάση, αφορά μάλλον το κατά πόσον είναι κατανοητές για τον καταναλωτή οι ενδείξεις που αναγράφονται σε γλώσσα διαφορετική από τη γλώσσα του.

4. Αρκεί, συναφώς, η υπενθύμιση ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου [2], στο πλαίσιο της κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εναπόκειται στον εθνικό δικαστή, ο οποίος αναλαμβάνει την ευθύνη της δικαστικής αποφάσεως που θα εκδοθεί, να εκτιμήσει, εν πλήρει γνώσει της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα όσο και τον κρίσιμο χαρακτήρα των υποβαλλομένων ερωτημάτων.

Επομένως, όταν τα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία διατάξεως του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο υποχρεούται, κατ' αρχήν, να αποφανθεί χωρίς να εξετάσει τις περιστάσεις οι οποίες οδήγησαν το εθνικό δικαστήριο να του υποβάλει τα ερωτήματα αυτά.

Διαφορετική αντιμετώπιση του προβλήματος είναι δυνατή μόνον αν αποδεικνύεται ότι η διαδικασία του άρθρου 177 της Συνθήκης καταστρατηγήθηκε προκειμένου να υποχρεωθεί το Δικαστήριο να αποφανθεί επί κατασκευασμένης διαφοράς ή αν καθίσταται προφανές ότι η διάταξη του κοινοτικού δικαίου της οποίας ζητείται η ερμηνεία δεν έχει εφαρμογή.

Από κανένα, όμως, στοιχείο της δικογραφίας δεν μπορεί να συναχθεί ότι συντρέχει μία από τις ανωτέρω περιπτώσεις και, συνεπώς, φρονώ ότι η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να αποφανθεί επί της υπό κρίση διαφοράς δεν μπορεί βασίμως να αμφισβητηθεί.

5. Όσον αφορά, τώρα, την ουσία της υποθέσεως, είναι προφανές, ακόμα και με την πρώτη ανάγνωση, ότι η επίδικη εθνική διάταξη είναι περισσότερο περιοριστική από ό,τι το άρθρο 14 της οδηγίας, καθόσον, σε αντίθεση προς την αντίστοιχη διάταξη του κοινοτικού δικαίου, η εθνική διάταξη, επιβάλλοντας την υποχρεωτική χρήση της γλώσσας της περιοχής εντός της οποίας τα τρόφιμα διατίθενται στο εμπόριο, δεν επιτρέπει την ενδεχόμενη χρήση άλλης γλώσσας εύκολα καταληπτής από τους αγοραστές ούτε την παρέκκλιση από τον κανόνα σε περίπτωση που η πληροφόρηση των καταναλωτών εξασφαλίζεται με άλλο τρόπο.

Οι αιτούσες της κύριας δίκης επισημαίνουν, εντούτοις, ότι το άρθρο 14 της οδηγίας επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να απαγορεύουν το εμπόριο τροφίμων τα οποία δεν ανταποκρίνονται στα κριτήρια που θεσπίζει όσον αφορά το εύληπτο των ενδείξεων που περιέχονται στην ετικέττα, αλλά όχι την υποχρέωση να επιτρέπουν οποιαδήποτε επισήμανση υπό τον όρο ότι το περιεχόμενό της γίνεται εύκολα καταληπτό από τους αγοραστές.

2 — Βλ., ιδίως, απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 1990, υπόθεση 231/89, Gmurzynska (Συλλογή 1990, σ. I-4003, σκέψεις 19, 20, 22 και 23)· απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1990, υποθέσεις 297/88 και 197/89, Drodzi (Συλλογή 1990, σ. I-3763, σκέψεις 34, 35, 39 και 40).

6. Η παρατήρηση αυτή δεν φαίνεται βάσιμη, καθόσον, στην πραγματικότητα, μια τέτοια ανάγνωση του κειμένου δεν λαμβάνει επαρκώς υπόψη το γενικότερο πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η επίδικη διάταξη.

Πρώτον, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η εν λόγω οδηγία, η οποία θεσπίζει οριζόντιους και γενικούς κοινοτικούς κανόνες για τα τρόφιμα, καταρτίστηκε με σκοπό τη βελτίωση της κοινής αγοράς και της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, εξασφαλιζομένης συγχρόνως της σωστής πληροφορήσεως και της επαρκούς προστασίας των καταναλωτών[3]. Όντως, το άρθρο 15 προβλέπει ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να απαγορεύσουν το εμπόριο τροφίμων τα οποία ανταποκρίνονται προς τους κανόνες της οδηγίας εφαρμόζοντας μη εναρμονισμένες εθνικές διατάξεις σχετικές με την επισήμανση και την παρουσίαση των τροφίμων.

Δεύτερον, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, εν πάση περιπτώσει, οι διατάξεις της οδηγίας δεν μπορούν να ερμηνευτούν υπό την έννοια ότι συνεπάγονται περιορισμό των δικαιωμάτων που αρύονται οι πολίτες απευθείας από το άρθρο 30 της Συνθήκης.

Όσον αφορά το άρθρο αυτό, το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να διευκρινίσει ότι οι λόγοι προστασίας των καταναλωτών, οι οποίοι δικαιολογούν ενδεχομένως την επιβολή της χρήσεως ορισμένων ονομασιών ή ενδείξεων, δεν υφίστανται πλέον σε περίπτωση που οι ενδείξεις που περιέχονται στην αρχική ετικέττα του προϊόντος έχουν πληροφοριακό χαρακτήρα και παρέχουν πληροφορίες ισοδύναμες με εκείνες που προβλέπει η νομοθεσία του κράτους εισαγωγής και καταληπτές από τους καταναλωτές του κράτους αυτού[4].

Πράγματι, είναι πρόδηλο ότι η υποχρέωση αναγραφής ορισμένων ενδείξεων κατά καθορισμένο τρόπο, καίτοι δεν αποκλείει απολύτως την εισαγωγή προϊόντων καταγωγής άλλων κρατών μελών, όπου τα προϊόντα αυτά έχουν τεθεί σε ελεύθερη κυκλοφορία, μπορεί, εντούτοις, να καταστήσει δυσχερέστερη την πώλησή τους, ιδίως σε περίπτωση παραλλήλων εισαγωγών. Συνεπώς, η επιβολή μιας τέτοιας υποχρεώσεως δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβιβάζεται με το εν λόγω άρθρο 30 παρά μόνον καθόσον δικαιολογείται πράγματι από λόγους γενικού συμφέροντος αφορώντες την προστασία των καταναλωτών.

Συνεπώς, στο άρθρο 14 της οδηγίας 79/112 πρέπει να προσδοθεί η έννοια ότι όχι μόνο επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να εξασφαλίζουν τη σωστή πληροφόρηση των καταναλωτών αλλά και καθορίζει τα μέσα με τα οποία και τα όρια εντός των οποίων αυτό το θεμελιώδες δικαίωμα μπορεί να προστατεύεται, χωρίς να δημιουργούνται αδικαιολόγητα εμπόδια για το εμπόριο.

7. Στο πλαίσιο προδικαστικής διαδικασίας, στον εθνικό δικαστή εναπόκειται να προβεί στις πραγματικές εκτιμήσεις προκειμένου να εξετάσει κατά πόσον, στην υπό κρίση περίπτωση, εξασφαλίζεται πράγματι η πληροφόρηση του καταναλωτή· ο εθνικός δικαστής οφείλει, προβαίνοντας στις διαπιστώσεις αυτές, να λάβει υπόψη του το ότι, ενόψει του

3 — Βλ. δεύτερη, τρίτη, τέταρτη και έβδομη αιτιολογική σκέψη.

4 — Βλ., ιδίως, απόφαση της 22ας Ιουνίου 1982, υπόθεση 220/81, Robertson (Συλλογή 1982, σ. 2349, σκέψεις 11, 12 και 13)· απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 1980, υπόθεση 27/80, Fietje (Rec. 1980, σ. 3839, σκέψεις 10, 11 και 12).

σκοπού της εν λόγω διατάξεως του κοινοτικού δικαίου, το καταληπτό της γλώσσας, κατά τη διάταξη αυτή, δεν αναφέρεται τόσο στη γλωσσική κατανόηση αυτή καθαυτή αλλά στη δυνατότητα κατανοήσεως του συγκεκριμένου περιεχομένου των ενδείξεων της ετικέττας. Από αυτή την οπτική γωνία, ο εθνικός δικαστής θα πρέπει, στη συνέχεια, να λάβει υπόψη του όχι μόνο το ενδεχόμενο πολυγλωσσικό καθεστώς της χώρας αλλά, ιδίως, τη φύση του προϊόντος και το κατά πόσο το προϊόν αυτό είναι οικείο στον καταναλωτή, καθώς και την ύπαρξη άλλων συσκευασιών του ιδίου προϊόντος οι οποίες φέρουν ενδεχομένως τις απαιτούμενες ενδείξεις σε γλώσσα ευκολότερα καταληπτή και επιτρέπουν, κατ' αυτόν τον τρόπο, ένα είδος μεταφράσεως διά παραβολής[5].

8. Ενόψει των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως εξής στο ερώτημα που του υπέβαλε το rechtbank van koophandel te Leuven:

« Το άρθρο 14 της οδηγίας 79/112/ΕΟΚ έχει την έννοια ότι απαγορεύει στις εθνικές νομοθεσίες να επιβάλλουν την υποχρεωτική χρήση ορισμένης γλώσσας για την επισήμανση των τροφίμων χωρίς να προβλέπουν τη δυνατότητα χρησιμοποιήσεως μιας άλλης γλώσσας εύκολα καταληπτής από το αγοραστικό κοινό ή τη δυνατότητα εξασφαλίσεως της πληροφορήσεως του αγοραστή με άλλο τρόπο. »

5 — Πρέπει να σημειωθεί ότι το correctionele rechtbank te Mechelen, με απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 1987, δέχθηκε, προκειμένου περί φιαλών κόκα-κόλας οι οποίες έφεραν ετικέττες διατυπωμένες στη γερμανική γλώσσα, ότι η πρακτική αυτή ήταν σύμφωνη προς το άρθρο 14 της οδηγίας 79/112 και αρνήθηκε να εφαρμόσει το Βασιλικό Διάταγμα της 2ας Οκτωβρίου 1980 (βλ. *Journal des Tribunaux*, 1988, αριθ. 5448, σ. 48). Πάντως, η απόφαση αυτή προσεβλήθη ενώπιον του Hof van beroep te Antwerpen, το οποίο δεν έχει ακόμα αποφανθεί σχετικά. Όσον αφορά ανάλογες αποφάσεις των ολλανδικών δικαστηρίων, οι οποίες εφαρμόζουν τα ανωτέρω κριτήρια, βλ. Van Bunnen, « L'emploi des langues dans l'étiquetage et le droit communautaire », *Journal des Tribunaux*, 1988, αριθ. 5448, σ. 41.